

พืชผักพื้นเมืองในจังหวัดกาญจนบุรี

นางสาวอุษา ทองไพโรจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพฤษศาสตร์ ภาควิชาพฤษศาสตร์

คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-334-393-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

INDIGENOUS VEGETABLES IN KANCHANABURI PROVINCE

Miss Usa Thongpairon

**สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Botany

Department of Botany

Faculty of Science

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-334-393-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ พืชผักพื้นเมืองในจังหวัดกาญจนบุรี
โดย นางสาว อุษา ทองไพโรจน์
ภาควิชา พฤกษศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ วิชา เทพหัสดิ

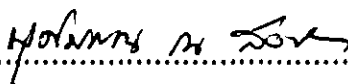
คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาดำเนินการหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะวิทยาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย โพธิ์พิจิตร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุมิตรา คงชื่นสิน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ วิชา เทพหัสดิ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นุศปรรณ ณ สงขลา)

อุมา ทองไผโรจน์ : พืชผักพื้นเมืองในจังหวัดกาญจนบุรี (INDIGENOUS VEGETABLES IN KANCHANABURI PROVINCE) อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ วิชา เทพหัสดิ, 272 หน้า. ISBN 974-334-393-8.

การศึกษาและรวบรวมพืชผักพื้นเมืองในจังหวัดกาญจนบุรี ได้ดำเนินการระหว่าง เดือนสิงหาคม 2540 ถึง เดือนตุลาคม 2542 เก็บตัวอย่างไม้ดอกได้ 155 ชนิด เฝิร์น3 ชนิดและสาหร่ายอีกหนึ่งชนิด พืชผักพื้นเมืองเหล่านี้จัดไว้ใน 128 สกุล 65 วงศ์ ส่วนใหญ่ที่พบเป็นไม้ล้มลุก นอกจากนั้นเป็น ไม้ต้น ไม้พุ่มและไม้เถา ตามลำดับ ตัวอย่างพืชที่เก็บได้ ได้จัดทำเป็นตัวอย่างคงและตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้ง (Herbarium specimens) เก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์พืช ศาสตราจารย์กสิน สุวตะพันธุ์ ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดทำคำบรรยายลักษณะสถานที่พบ ส่วนที่ใช้รับประทาน วิธีการนำมาประกอบอาหาร สภาพนิเวศวิทยา และภาพสีของพืชแต่ละชนิด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....พฤกษศาสตร์...
สาขาวิชา...พฤกษศาสตร์
ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อนิติศ.....อุมา ทองไผโรจน์.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....Jan Kums.....

3972541723 : MAJOR BOTANY

KEY WORD : INDIGENOUS VEGETABLES IN KANCHANABURI

USA THONGPAIROJN : INDIGENOUS VEGETABLES IN KANCHANABURI

THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. WIYADA THEPHUTTE

...272..... pp. ISBN 974-334-393-8

The study and collection of indigenous vegetables in Kanchanaburi Province were undertaken from August 1997 to October 1999. From these collections, there are 155 species of angiosperm , 3 species of ferns and 1 species of alga.

These vegetables are classified into 128 genera and 65 families; most of them are herbaceous plants, the others are trees, shrubs and climbers.

The collected specimens were preserved both in spirit and dry herbarium specimens, and deposited at the Professor Kasin Suvatabhandhu Herbarium, Botany Department, Faculty of Science, Chulalongkorn University. Description, occurrence, the edible parts, the process of cooking, as well as colour print of each specimen were prepared.

ภาควิชา.....พฤกษศาสตร์.....
สาขาวิชา.....พฤกษศาสตร์.....
ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อนิติต.....^{๑๗} นอนโพโพ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....^{๑๗} นอนโพโพ.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์โดยได้รับคำแนะนำ ปรึกษา ช่วยเหลือ ซึ่งแนะแนวทางและให้โอกาสในการดำเนินการศึกษาวิจัย ตลอดจนตรวจและแก้ไขจาก รองศาสตราจารย์ วิชดา เทพหัตถิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ศุภมิตรา คงชื่นสิน และรองศาสตราจารย์บุศยวรรณ ณ สงขลา ที่กรุณาให้คำแนะนำต่างๆพร้อมตรวจแก้ไข เพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ เถลิงรัตนโกสินทร์ (ถ้ำธารลอด) จังหวัดกาญจนบุรี ที่ให้ข้อมูลและความสะดวกต่างๆในการสำรวจและศึกษา

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความรู้ และอนุญาตให้ใช้สถานที่ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการค้นคว้าวิจัย และบันทึกข้อมูล

ขอขอบพระคุณชาวบ้านในอำเภอต่างๆ ที่มีน้ำใจให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพืชผักพื้นเมือง ช่วยเหลือ และ ร่วมมือ ในการออกเก็บตัวอย่างเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคุณวโรชา ศรีเจริญ และคุณอารีรัตน์ น้องสินธุ์ ที่ช่วยพิมพ์และพิสูจน์อักษรต้นฉบับวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณเพื่อนๆ พี่ น้องทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจให้ตลอดมา

สถาบันวิทยาลัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

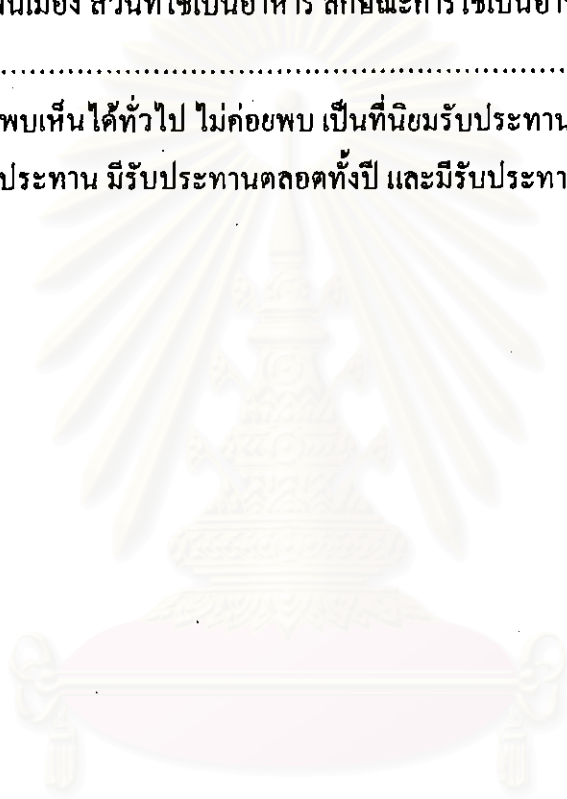
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
ดัชนีชื่อพฤกษศาสตร์.....	ฅ
ดัชนีชื่อพื้นเมือง	ฉ
บทที่ 1. บทนำ.....	1
บทที่2. การศึกษาเอกสาร	3
บทที่3. วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีดำเนินการวิจัย.....	13
บทที่4. ผลการศึกษา.....	18
บทที่5. อภิปรายผล สรุปผลการทดลอง และข้อเสนอแนะ.....	234
รายการอ้างอิง	250
ภาคผนวก	259
ก รายชื่อพืชที่สำรวจพบนอกเหนือจากการรายงาน.....	260
ข ศัพท์พฤกษศาสตร์	261
ประวัติผู้เขียน	272

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. จำนวนสกุลและชนิดของพืชผักพื้นเมืองในแต่ละวงศ์ที่ศึกษาและสำรวจใน จังหวัดกาญจนบุรี.....	19
2. ชนิดพืชผักพื้นเมืองและท้องที่ทำการสำรวจพบ ในจังหวัดกาญจนบุรี.....	22
3. ชนิดของพืชผักพื้นเมือง ส่วนที่ใช้เป็นอาหาร ลักษณะการใช้เป็นอาหารและการ จำหน่าย.....	203
4. พืชผักพื้นเมืองที่พบเห็นได้ทั่วไป ไม่ค่อยพบ เป็นที่นิยมรับประทาน ไม่เป็นที่นิยมรับประทาน มีรับประทานตลอดทั้งปี และมีรับประทานตามฤดูกาล.....	208

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดัชนีชื่อพฤกษศาสตร์

ชื่อพฤกษศาสตร์	หน้า
<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.	134
<i>Acacia pennata</i> (L.) Willd. ssp. <i>insuavis</i> (Lace) Nielsen.....	135
<i>Adenia viridiflora</i> Craib	161
<i>Aeginetia indica</i> Roxb	156
<i>Aegle marmelos</i> Corr.	176
<i>Albizia lebbek</i> (L.) Benth.	137
<i>Albizia procera</i> (Roxb.) Benth.	138
<i>Alpinia nigra</i> (Gaert.) B.L. Burtt	191
<i>Alternanthera sessilis</i> (L.) DC.	29
<i>Amaranthus hybridus</i> L.	30
<i>Amaranthus viridis</i> L.	32
<i>Amaranthus spinosus</i> L.	31
<i>Amorphophallus campanulatus</i> Bl. ex Decne	40
<i>Anacardium occidentale</i> L.	33
<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lamk.	144
<i>Asparagus racemosus</i> Willd.	124
<i>Averrhoa bilimbi</i> L.	157
<i>Averrhoa carambola</i> L.	158
<i>Azadirachta indica</i> A. Juss. var. <i>siamensis</i> Valetton	130
<i>Azima sarmentosa</i> (Bl.) B. & H	179
<i>Barringtonia acutangula</i> Gaertn.	58
<i>Basella alba</i>	60
<i>Bauhinia variegata</i> L.	73
<i>Bauhinia purpurea</i> L.	72
<i>Biden pilosa</i> L.	52
<i>Bombax ceiba</i> L.	67

ชื่อพฤกษศาสตร์	หน้า
<i>Borassus flabellifer</i> L.	45
<i>Butea monosperma</i> (L.) Taub	107
<i>Cajanus cajan</i> (L.) Millsp.	109
<i>Cardiospermum helicacabum</i> L.	180
<i>Creya sphaerica</i> Roxb.	59
<i>Cassia fistula</i> L.	74
<i>Cassia siamea</i> Lamk.	75
<i>Cassia sophera</i> L.	77
<i>Catibium speciosum</i> (Wendl.) Hoitt.	193
<i>Ceiba pentandra</i> (L.) Gaertn.	68
<i>Centella asiatica</i> (L.) Urban	37
<i>Cleome gynandra</i> L.	80
<i>Coccinia grandis</i> (L.) Voigt.	91
<i>Cocos nucifera</i> L.	46
<i>Colocasia esculenta</i> (L.) Schott	41
<i>Colocasia gigantea</i> (Bl.) Hook.f.	42
<i>Corchorus olitorius</i> L.	190
<i>Costus speciosus</i> (Kaenigl) Smith	194
<i>Crassocephalus crepidioides</i> S. Moore.	52
<i>Crateva adansonii</i> DC. subsp. <i>trifoliata</i> (Roxb.) Jacobs	81
<i>Crateva magna</i> (Lour.) DC.	82
<i>Crateva religiosa</i> Ham.	83
<i>Cratoxylum formosum</i> (Jack) Dyer subsp. <i>pruniflorum</i> (Kuze) Gogel.....	118
<i>Curcuma longa</i> L.	195
<i>Cuscuta chinensis</i> Lamk.	88
<i>Dillenia indica</i> L.	97
<i>Dillenia obovata</i> (Bl.) Hoogl.	98

ชื่อพฤกษศาสตร์	หน้า
<i>Dillenia parviflora</i> Griff.	99
<i>Diplazium esculentum</i> (Retz.)Sw.	57
<i>Dolichandrone spathacea</i> (L.f.) K. Schum.	62
<i>Eichhornia crassipes</i> (Mart.) Solm.	169
<i>Erythrina suberosa</i> Roxb.	110
<i>Fernandoa adenophylla</i> (G.Don) Steen	63
<i>Feroniella lucida</i> Swing.	177
<i>Ficus hispida</i> L.	146
<i>Ficus racemosa</i> L.	147
<i>Garcinia shomburghiana</i> Pierre.	86
<i>Garuga pinnata</i> Roxb.	71
<i>Glinus hernairiodes</i> Tard.	27
<i>Glinus oppsitifolius</i> (L.) A.DC.	28
<i>Gynura hispida</i> Thw.	54
<i>Hedychium coronarium</i> Koenig.	196
<i>Heliotropium indicum</i> L.	69
<i>Hibiscus sabdariffa</i> L.	128
<i>Hydrocharis dubia</i> (BL.) Backer.	116
<i>Hymenodictyon excelsom</i> Wall.	173
<i>Ipomea aquatica</i> Forsk.	89
<i>Kaempferia galanga</i> L.	197
<i>Lablab purpureus</i> (L.)Sweet	111
<i>Lagenaria siceraria</i> Standl.	92
<i>Lasia spinosa</i> (L.) Thw.	43
<i>Lepainthes umbellatum</i> L.	163
<i>Leucaena leucocephala</i> (Lamk.) de Wit	140
<i>Limnocharis flava</i> (L.) Buch.	127

ชื่อพฤกษศาสตร์	หน้า
<i>Limnophila repens</i> (Benth.) DC.	183
<i>Ludwigia adscens</i> (L.) Hara	154
<i>Luffa cylindrica</i> (L.) Solms.	93
<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	182
<i>Maerua siamensis</i> (Kurz.) Pax.	85
<i>Mangifera indica</i> L.	34
<i>Manihot esculenta</i> Crantz	102
<i>Marsilea crenata</i> Presl.	129
<i>Melientha suavis</i> Pierre.	155
<i>Milletia brandisiana</i> Kurz	112
<i>Millingtonia hortensis</i> L.f.	64
<i>Momordica charantia</i> L.	94
<i>Momordica cochinchinensis</i> (Lour.) Spreng.	95
<i>Monochoria hastata</i> (L.) Solms	170
<i>Morinda citrifolia</i> L.	174
<i>Moringa oleifera</i> Lamk.	148
<i>Neptunia oleracea</i> Lour.	141
<i>Nymphaea lotus</i> L. var. <i>pubescens</i> Hook.f.& Th.	151
<i>Nymphoides indicum</i> Ktze.	133
<i>Oenanthe javanica</i> (Bl.) DC.	38
<i>Olax scandens</i> Roxb.	153
<i>Operculina turpethum</i> (L.) S. Manso	90
<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Vent.	65
<i>Ottelia alismoides</i> (L.) Pers.	117
<i>Oxalis corniculata</i> L.	160
<i>Oxystelma esculentum</i> (L.f.) R.Br.	48
<i>Paederia foetida</i> L.	175
<i>Passiflora foetida</i> L.	162

ชื่อพฤกษศาสตร์	หน้า
<i>Peperomia pellucida</i> Korth.	164
<i>Perilla frutescens</i> (L.) Britt.	120
<i>Plectranthus amboinicus</i> (Lour.) Spreng.	121
<i>Phyllanthus acidus</i> Skeels	103
<i>Phyllanthus emblica</i> L.	104
<i>Piper chaba</i> Hunter	165
<i>Piper ribesoides</i> Wall.	166
<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	166
<i>Pithcellobium dulce</i> (Roxb.) Benth.	142
<i>Pithcellobium tenue</i> Craib.	143
<i>Pluchea indica</i> Less.	55
<i>Polygonum odoratum</i> Lour.	167
<i>Polygonum tomentosum</i> Willd.	168
<i>Portulacae oleracea</i> L.	171
<i>Psophocarpus tetragonolobus</i> DC.	113
<i>Raphistemma hooperianum</i> (Bl.) Dence.	50
<i>Ricinus communis</i> L.	105
<i>Sandoricum koetjape</i> Merr.	31
<i>Saraca indica</i> L.	78
<i>Sauropus androgynus</i> (L.) Merr.	106
<i>Sesbania grandiflora</i> Desv.	114
<i>Sesbania javanica</i> Miq.	115
<i>Shorea roxburghii</i> G. Don.	101
<i>Solanum aculeatissimum</i> Jacq.	184
<i>Solanum indicum</i> L.	185
<i>Solanum stramonifolium</i> Jacq.	186
<i>Solanum torvum</i> Sw.	187

ชื่อพฤกษศาสตร์	หน้า
<i>Solanum trilobatum</i> L.	188
<i>Sphenoclea zeylanica</i> Gaertn.	189
<i>Spilanthes acmella</i> Murr.	56
<i>Spirogyra</i> sp.	201
<i>Spondius bipinnata</i> Airy Shaw & Formen.	35
<i>Spondius pinnata</i> (L.f.) Kurz	36
<i>Syzygium cumini</i> (L.) Skeels	149
<i>Syzygium siamense</i> (Craib.) P. Chantaranothai & J. Parn.	150
<i>Tamarindus indica</i> L.	79
<i>Telosma minor</i> Craib	51
<i>Terminalia bellirica</i> (Gaerth.) Roxb.	87
<i>Tiliacora triandra</i> Diels	132
<i>Trevesia palmata</i> Vis.	44
<i>Trianthema portulacastrum</i> L.	172
<i>Tribulus terrestris</i> L.	201
<i>Trichosanthes cucumerina</i> L.	96
<i>Tupistra grandis</i> Ridl.	25
<i>Tupistra violacea</i> Ridl.	126
<i>Utricularia aurea</i> Lour.	123
<i>Wolffia globosa</i> (Roxb.) Hartog. & Plas.	122
<i>Zanthoxylum limonella</i> Alston	178
<i>Zingiber purpureum</i> Roscoe	198
<i>Zingiber zerumbet</i> (L.) Smith	199

ดัชนีชื่อพื้นเมือง

ชื่อพื้นเมือง	หน้า
กระเจี๊ยะแดง.....	128
กระโดน.....	59
กระดิ่ง.....	140
กระทกรก.....	153
กระท้อน.....	131
กระทือ.....	199
กระพังโหม.....	48
กระสัง.....	164
กาหลง.....	73
กำลังช้างสาร.....	143
กุ่มน้ำ(1).....	82
กุ่มน้ำ(2).....	83
กุ่มบก.....	81
ขนุน.....	144
ขมิ้น.....	195
ขลุ่.....	55
ข่า.....	191
ข่าน้ำ.....	193
ข้าวสาร.....	50
ขี้เหล็ก.....	75
ขี้เหล็กมัน.....	77
คั่นจอง.....	127
ควน(1).....	42
ควน(2).....	74
แคบ้าน.....	114

ชื่อพื้นเมือง	หน้า
แคป่า.....	62
แคหางค่าง.....	63
โคกกระออม.....	180
จั่ว.....	67
เงาะป่า.....	162
เง้.....	120
จัน.....	112
จิก.....	58
จิงจ้อเหล็กม.....	90
เจียง.....	125
แจง.....	85
ชมพู่ป่า.....	150
ชะพลู.....	166
ชะพลูหุซ้าง.....	163
ชะอม.....	135
คอกคิน.....	156
คิปตี.....	165
คคหนูคคหมา.....	175
ตะคร้ำ.....	71
ตะครี.....	137
ตะลิงปลิง.....	157
ตี.....	118
ตับเต้า.....	116
ต้าง.....	44
ตาล.....	45
ตำลึง.....	91
ถ่อน.....	138
ถั่วแปบ.....	111

ชื่อพื้นเมือง	หน้า
ถั่วพู.....	113
ถั่วแระ.....	109
เถาย่านาง.....	132
ทองกวาว.....	107
ทองหลางน้ำ.....	110
เทาน้ำ.....	201
น้ำเต้า.....	92
นุ่น.....	68
บวบขม.....	96
บวบหอม.....	93
บอน.....	41
บัวบก.....	37
บัวบา.....	133
บัวสาย.....	151
บุก.....	40
ปอกระเจา.....	190
ปีบ.....	64
เปราะ.....	197
ผักกระเจด.....	141
ผักกูด.....	57
ผักขม.....	28
ผักขมหนาม.....	31
ผักขมหิน.....	32
ผักเขยง.....	183
ผักโคมจีน.....	30
ผักคราดหัวแหวน.....	56
ผักชีน้ำ.....	38

ชื่อพื้นเมือง	หน้า
ผักตบชวา.....	169
ผักตบไทย.....	170
ผักคู้มหนู.....	52
ผักนึ่ง.....	89
ผักเบี้ย.....	172
ผักปลัง.....	60
ผักเป็ด.....	29
ผักพริก.....	189
ผักแว่น.....	129
ผักเสี้ยน.....	80
ผักหนาม.....	43
ผักหวานบ้าน.....	106
ผักหวานป่า.....	155
ผำ.....	122
ผอยทอง.....	88
พริกพราน.....	178
พะยอม.....	101
เพกา.....	65
แพงพวย.....	154
ไพล.....	198
พื้กข้าว.....	95
มะกอกป่า.....	36
มะกัก.....	35
มะขาม.....	79
มะขามเทศ.....	142
มะขามป้อม.....	104
มะเขือขื่น.....	184

ชื่อพื้นเมือง	หน้า
มะเขือพวง.....	187
มะเดื่อปลັถง.....	146
มะดัน.....	86
มะเดื่ออุทุมพร.....	147
มะตาด.....	97
มะตุม.....	176
มะพร้าว.....	46
มะเฟือง.....	158
มะม่วง.....	34
มะม่วงหิมพานต์.....	33
มะขม.....	103
มะระขี้นก.....	94
มะรุม.....	148
มะแว้งเครือ.....	188
มะแว้งต้น.....	185
มะสัง.....	177
มะอึก.....	186
มันสำปะหลัง.....	102
ขอบ้าน.....	174
ย่านลิเภา.....	182
ละหู่.....	105
ว่านธรณีเขิน.....	126
ว่านมหากาฬ.....	54
ส้มกบ.....	160
ส้มป่อย.....	134
ส้มเสี้ยว.....	72
สมอพิเภก.....	87

ชื่อพื้นเมือง	หน้า
สลิด.....	51
สะค้ำน.....	166
สะเดา.....	130
สันตะวา.....	117
सानหิ้ง.....	99
सानใหญ่.....	98
สามสิบ.....	124
สาหร่ายข้าวเหนียว.....	123
โสคน้ำ.....	78
โสณ.....	115
หญ้างวงช้าง.....	69
หญ้าหนู.....	171
หญ้าไธ้อ้าน,พม่าตีเมีย.....	52
หนามกระสุน.....	201
หนามพุงคอ.....	179
หว่าป่า.....	149
หูเสือ.....	121
อบเชยเถา.....	48
อีนูน.....	161
อีไร.....	27
อุโลก.....	173
เอื้องน้ำ(1).....	168
เอื้องน้ำ(2).....	196
เอื้องพืดม้า.....	167
เอื้องหมายนา.....	194